

ФІНАНСОВЕ ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ МОЛОЧНОЇ ГАЛУЗІ УКРАЇНИ ПІСЛЯ ВСТУПУ ДО СВІТОВОЇ ОРГАНІЗАЦІЇ ТОРГІВЛІ: ЗАГРОЗИ ТА ПЕРСПЕКТИВИ

Розглянуті негативні явища, які не могли не позначитись на погіршенні фінансової діяльності вітчизняних товаровиробників, досліджено нові можливості та перспективи для молочної галузі України зі вступом до СОТ.

Ключові слова: товаровиробники, ринок молочних продуктів, харчова промисловість, сільське господарство, імпорт, експорт.

Постановка проблеми. Ринок молочних продуктів майже у всьому світі є предметом особливої уваги держави і посиленого державного регулювання. В Україні дуже повільно проходять процеси гармонізації національних законодавчих нормативних актів з міжнародними. У червні 2004 р. був прийнятий Закон України "Про молоко та молочні продукти". Даний Закон підпадає під сферу регулювання угод Світової організації торгівлі, проте, він не може бути визнаний таким, що гармонізується з аналогічним законодавством Європейського Союзу, а також вимогами СОТ. Відповідно до підписаних Президентом України Віктором Ющенком офіційних документів в Брюсселі 5 лютого 2008 року та після їх ратифікації Україна набула статусу рівноправного члена Світової організації торгівлі (СОТ).

Приєднання України до СОТ спричинили істотні зміни в національній економіці України. Їх сутність полягає у тому, що попередня орієнтація на відносну економічну замкнутість поступила місцем курсу на відкритість економіки і лібералізацію всіх форм господарської діяльності. Тому питання найбільш органічного і вигідного курсу розвитку економіки України та молочної галузі в умовах вступу до СОТ є актуальним.

Аналіз останніх досліджень та публікацій. Процесам інтеграції агропродовольчого комплексу України у світову продовольчу систему присвячені наукові роботи О.Г. Білоруса, В.І. Власова, Л.В. Дейнеко, С.М. Кваші, А.С. Лисецького, О.М. Могильного, Т.О. Осташко, П.Т. Саблука та інших вчених. Особливостями розвитку молочної галузі в новітніх умовах господарювання присвячені публікації О.В. Борщевського, Т.Л. Мостенської та О.М.Шпичака. В їх роботах закладено вагоме методологічне та методичне підґрунтя для дослідження проблем функціонування галузі. Проте більшість згаданих робіт написана в той часовий період, коли були мало відчутні впливи глобалізації на економіку країни, змінилися

методологічні підходи щодо дослідження проблем розвитку галузі АПК, також не приділялось належної уваги фінансовим аспектам діяльності АПК та молочній галузі зокрема.

Виклад основного матеріалу. Прийняття України до СОТ передбачало відкриття широкого доступу імпорту продовольства на аграрні ринки, зняття тарифів, санітарних і фіто-санітарних перешкод. Країна мусила поступитися обсягами квотування, відмовитися від протекціонізму для подальшого розвитку і стабілізації аграрного виробництва, усунути всі бар'єри для імпорту, спрямовані на захист вітчизняного виробника і споживача, що, безумовно, загостило конкуренцію на внутрішньому ринку та з боку імпортерів молочної продукції (виробничі можливості яких давно переросли можливості власних внутрішніх ринків), що не могло не позначитись на погіршенні фінансової діяльності вітчизняних товаровиробників.

Вступ до СОТ, в свою чергу, відкриває перед сільським господарством та харчовою промисловістю нові можливості і одночасно несе певні ризики і загрози. Система субсидування сільськогосподарських підприємств та харчової промисловості суттєво зрушиться в бік розширення заходів "зеленої скриньки", це є найбільш ефективним механізмом підтримки аграрного сектора в цілому та молочної галузі зокрема.

Але теперішня структура українських програм зеленого блоку досить низького рівня, тому що до цього часу відсутня інфраструктура та поінформованість сільськогосподарських товаровиробників, зокрема, заходам з контролю безпеки та якості продуктів харчування, яким перешкоджають високі витрати та погана реалізація.

Державна аграрна політика спрямовується на забезпечення продовольчої безпеки країни шляхом освоєння ринкових механізмів формування ефективного конкурентоспроможного аграрного виробництва. Тому, задля підвищення конкурентоспроможності галузі ключовим завданням має стати відповідність міжнародним стандартам і фіто санітарним нормам, а також забезпечення безпеки продуктів харчування. В свою чергу, це вимагає гармонізації українського законодавства з відповідними міжнародними нормами і правилами, а також впровадження на підприємствах сучасних систем управління, здатних забезпечити стабільне досягнення відповідних параметрів, що гарантують безпечність продукції (послуг).

Слід зауважити, що така необхідна трансформація та модернізація на молокопереробних підприємствах вимагатиме значних додаткових фінансових ресурсів, а це призведе до вагомих втрат в умовах дефіциту власних ресурсів та позикового капіталу, що вимагає значної фінансової підтримки з боку держави.

Структура фінансової підтримки розвитку сільського господарства за 1999 -2007 рр. виглядає наступним чином: відбувається суттєве перевантаження непрямой підтримки шляхом спеціальних режимів та механізмів оподаткування (2079 млн.грн. у 2000 р. Та 4876 млн.грн. у 2007 р.) над прямим бюджетним фінансуванням (462 млн.грн. у 2000 р. Та 5887 відповідно у 2007 р.), зокрема, виробники галузі отримали більше 60% державних фінансових ресурсів підтримки (у 2000 р. - 77%, у 2007 р.- близько 50%). У той же час близько 30% від загальної підтримки (зелені та жовті скриньки) сільського господарства одержує тваринництво в Україні (в обсяги підтримки також включені дотації, які виплачують молокопереробні підприємства). Але програми зеленої скриньки в Україні лише частково розповсюджуються на продукцію тваринництва. Для України, після вступу до СОТ, як і для інших країн, внутрішня підтримка вітчизняного виробництва сільськогосподарської продукції через програму жовтої скриньки можлива лише в межах Сукупного виміру підтримки (СВГТ), правила якої визначаються Угодою про сільське господарство. Показник СВГТ акумулює в собі всю державну підтримку, надану сільськогосподарським товаровиробникам країни. В свою чергу Україна, відповідно до зобов'язань при вступі до СОТ має скорочувати цей показник протягом певного періоду на обумовлений відсоток. Слід зауважити, що зі вступом до СОТ Україна має фінансувати наступні напрямки підтримки "жовтої скриньки" (при умові не перевищення щорічних зобов'язань по скороченню СВП): виплати, пов'язані з стимулюванням виробництва сільськогосподарської продукції; субсидування МТР для сільськогосподарського виробництва через механізм пільгових цін на продукцію; часткова компенсація відсотків по кредитах банків та інші.

Відносно "зеленої скриньки" то, ця підтримка не обмежується правилами СОТ та може стимулюватися за рахунок держави та місцевих бюджетів (тільки при умові, що наслідком підтримки не повинно бути надання цінової підтримки виробникам).

Для молочної галузі існують певні ризики, які стосуються застосування експортних субсидій. До вступу в СОТ сільськогосподарські продукти мали високий рівень тарифного захисту (надавалися значні субсидії) чи інший захист, але після вступу до СОТ їх застосування буде неможливим.

За роки незалежності України та зі вступом до СОТ – країна відмовилась від експортних субсидій, що є значним кроком до лібералізації торгівлі та вагомим внеском в поширенні принципів Світової організації торгівлі. Однак, в результаті застосування розвинутими країнами експортних субсидій світові ціни на сільгосппродукцію є заниженими.

В Україні знижується можливість нарощувати експорт. Тому, відмова інших країн від субсидування експорту збільшить світові ціни та надасть можливість Україні використати свої конкурентні переваги при експорті сільськогосподарської продукції.

Згідно правил СОТ Україна зобов'язана не встановлювати мінімальні ціни на імпортовану продукцію. Це може призвести до перевищення вітчизняних цін над світовими, падінню конкурентоспроможності наших виробників на світовому ринку.

Так, при сплаті 10% імпортного тарифу (на даний час діють імпортні тарифи: від 0,1 євро за 1 кг (7% у перерахунку на адвалорну ставку) на групу 0401 (молоко та вершки не згущені), до 1,5 євро за 1 кг (40% у перерахунку на адвалорну ставку) на групу (масло вершкове) 0405) масло вершкове виробництва Польщі буде на 40% дешевше за аналогічний товар вітчизняного виробництва. Крім того, в результаті зменшення імпортних тарифів зі вступом до СОТ слід очікувати розширення асортименту молочної продукції за рахунок імпорту. Спочатку частка продажу імпортного товару може збільшитися через бажання споживачів познайомитися з новим асортиментом молочних товарів, але після цього вже більш низькі ціни та вища якість продуктів будуть визначати споживацькі уподобання. Слід зауважити, проблема конкурентоздатності молочної продукції лежить більше в площині якості та безпеки для споживачів, ніж рівня споживчих цін, однією з причин ризику для молочної галузі є те, що вона базується на дуже дрібних господарствах, які не можуть повністю відповідати показникам якості та відповідних стандартів. До двох основних вимог до молочної галузі належать безпека продукції і її конкурентоспроможність, їхнє виконання дозволить Україні успішно конкурувати на світових ринках.

Європейські ринки збуту на даний час закриті для українських молочних продуктів через проблему низької якості молочної сировини, 75% якої виробляється в господарствах населення. Для того, щоб молочний сектор достойно зустрів лібералізацію та посиленням конкуренції, необхідно терміново підвищувати технічну та економічну ефективність переробного сектору, збільшувати концентрацію виробництва та адаптувати сектор до вимог законодавства ЄС з гігієни та якості. Також, шляхом підтримки окремої сільгосппродукції може бути здешевлення вхідних ресурсів та виплати прямих дотацій на 1 тону чи голову.

Молочна галузь нещодавно опинилась у новітньому фінансово-економічному середовищі, розглянемо як це впливатиме на її подальшу діяльність та розвиток (табл. 1).

Очікувані наслідки вступу до СОТ для підприємств молочної промисловості України

Переваги	Основні проблеми та ризики
-усунення перешкод виходу на європейський ринок для молочної продукції;	-недостатня поінформованість учасників ринку про зміни, які можливі при вступі до СОТ;
-зниження ставок імпортного мита сприятиме попередженню несанкціонованого ввезення молочних продуктів;	-стан ресурсного сектору економіки (залежність від імпорту);
-обсяги імпорту сприятимуть НТП та запровадження сучасних методів управління якістю ISO 9000 I HACCP; - протистояння вітчизняних виробників молока великим обсягам експортних субсидій країн ЄС;	-протистояння вітчизняних виробників молока великим обсягам експортних субсидій країн ЄС;
-скорочення субсидій в тій частині, які негативно впливають на торгівлю;	-відсутність нових вітчизняних стандартів;
-незастосування експортних тарифів та стимулювання експорту;	-швидке зниження митних ставок на імпорт (по окремих групах молочної продукції— в 4 рази);
-сприятливі умови для розвитку конкурентоздатного виробництва молочної продукції для поставок на експорт буде, зокрема, визначатися підвищенням екологічних вимог та збільшенням вартості землі та робочої сили в країнах ЄС та США.	-молокопереробні підприємства зацікавлені в низькому рівні імпортних тарифів на продовольчу сировину і запровадження експортних тарифів на продукцію сільського господарства, а у сільського господарства діаметрально інші інтереси. Позиція держави – збалансувати протиріччя інтересів.

Світова фінансово-економічна криза суттєво вплинула на аграрну промисловість та не обминула молокопродуктового комплексу, тому його виробництво значно зменшилось в цей період, але на сьогодні молокопереробна промисловість вже пережила етап виходу з глибокої кризи і перебуває на новому етапі, триває конкурентна боротьба за сировину базу, завоювання споживчого ринку, переділ власності, вихід на світовий ринок. «Рятівною соломинкою» в цьому замкнутому колі стали приватні господарства, сільське населення.

Висновки. Фінансове забезпечення молочної галузі зі вступом до СОТ та в період економічної кризи зазнало суттєвих змін. Відбулися як позитивні зрушення, так і негативні тенденції галузі, що склалися в процесі трансформації ринкових перетворень.

Але потенційні можливості нарощування виробництва молока та молочної продукції залишаються високими. Залишається актуальною проблема економічних і фінансових відносин між підприємствами молочної промисловості і сільського господарства, удосконалення цін на сільськогосподарську сировину і продовольчі товари, знаходження

ринків збуту може розв'язуватись на основі управління агропромисловим комплексом засобами сучасного менеджменту і маркетингу.

СПИСОК ВИКОРИСТАНОЇ ЛІТЕРАТУРИ

1. Могильний О.М. Державне регулювання аграрного виробництва в період трансформації економіки—К.: ІАЕ УААН. - 2002. - 430 с.
2. Осташко Т.О. Сільське господарство в умовах СОТ і ЕС — К.: Інститут сільського розвитку - 2005. - 72 с.
3. Саблук П.Т., Фесина А.А., Власов В.І., Вітков В.І., Саблук Р.П Агропромисловий комплекс в системі зовнішньоекономічної діяльності України / Національний науковий центр "Інститут аграрної економіки"; УАЛН / за ред. Г.Т. Саблука. - К.: ННЦ ЧАЕ. - 2005. - 242 с.
4. <http://ua.podii.com.ua/business/2008/02/01/185000.html>
5. http://novosti.mk.Ua/news/econimic_comments/2007/03/06/1338.html

ISKRENKO L.P. FINANCIAL PROVISION OF MILK INDUSTRY OF UKRAINE AFTER ASSUMPTION TO WORLD ORGANIZATION OF TRADE: THREATS AND PROSPECTS.

The negative phenomena which are reflected on worsening of financial activity of native commodity producers are examined, new possibilities and prospects for milk industry of Ukraine with the assumption to WOT.

Keywords: manufacturers, market of milky products, food industry, rural economy, import, export.

ИСКРЕНКО Л.П. ФИНАНСОВОЕ ОБЕСПЕЧЕНИЕ МОЛОЧНОЙ ОТРАСЛИ УКРАИНЫ ПОСЛЕ ВСТУПЛЕНИЯ В МИРОВУЮ ОРГАНИЗАЦИЮ ТОРГОВЛИ: УГРОЗЫ И ПЕРСПЕКТИВЫ.

Рассмотрены негативные явления, которые не могли не отразиться на ухудшении финансовой деятельности отечественных товаропроизводителей, исследовано новые возможности и перспективы молочной отрасли Украины со вступлением к СОТ.

Ключевые слова: товаропроизводители, рынок молочных продуктов, пищевая промышленность, сельское хозяйство, импорт, экспорт.